

А.М. Микитенко, здобувач
Національний університет харчових технологій

СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ ПОЗИКОВОГО КАПІТАЛУ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

(Представлено д.е.н., проф. Тарасюк Г.М.)

Визначено місце та роль позикового капіталу в структурі капіталу підприємства. Досліджено основну сутність характеристики позикового капіталу, до якого належить: позиковий капітал як накопичена цінність, позиковий капітал як носій фактору ризику, позиковий капітал як носій фактору ліквідності, позиковий капітал як об'єкт тимчасової переваги, позиковий капітал як об'єкт ринкового обігу, позиковий капітал як об'єкт використання. З позиції фінансового менеджменту доповнено характерні риси позикового капіталу підприємства: позиковий капітал як об'єкт управління та позиковий капітал як джерело додаткового доходу. На основі комплексного вивчення основних характеристик дано визначення сутності поняття «позиковий капітал», з точки зору підприємства-позичальника як джерела коштів, отриманих підприємством у грошовій або натуральній формі від організацій, осіб, держави на умовах поверненості та за визначену плату, шляхом добровільної згоди сторін, з метою отримання економічного прибутку (вигоди) в результаті продуктивного їх використання.

Ключові слова: капітал, позиковий капітал, позичальник, позикодавець, структура капіталу, кредиторська заборгованість, кредит, облігаційна позика.

Постановка проблеми. Ринкова трансформація економіки України та її інтеграція у світову економічну систему зумовили значне розширення прав суб'єктів господарювання, у тому числі у виборі джерел фінансового забезпечення їх діяльності. Зміни, що відбуваються в суспільних відносинах, дозволяють адекватно відображати процеси і явища, які виникають з приводу використання цих джерел. У вітчизняних підприємств, з одного боку, з'явилися нові можливості щодо нарощення фінансового потенціалу розширеного відтворення (емісія цінних паперів, запозичення на ринку капіталів тощо), а з іншого, суттєво розширився спектр завдань, що постають перед підприємствами, серед яких: реструктуризація виробництва, оновлення матеріально-технічної бази на інноваційній основі, освоєння конкурентноздатної продукції тощо. Для вирішення окреслених завдань підприємство формує певну структуру джерел фінансування, при цьому досить важливу роль у цій структурі відіграє позиковий капітал.

Аналіз результатів останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі позиковий капітал у різних його формах вивчається вже тривалий час. Важливий внесок у розробку проблеми позикового капіталу на початку зробили класики економічної теорії О.Бем-Баверк [13], У.С. Джевонс [13], Дж.М. Кларк [13], К.Маркс [10], К.Менгер [13], Д.Рікардо [11], А.Сміт [15].

Серед сучасних економістів, зробивших істотний внесок у розробку проблеми участі позикового капіталу у системі фінансування підприємства, доцільно виділити праці М.Азріліяна [7], І.Бланка [1], О.Інової [19], Л.Коваленко [6], В.В. Ковальова [4], В.П. Ковальова [5], Г.Крамаренко [8], С.Ляліна [9], В.Мочерного [3], В.Познякова [16], Л.Ремньової [6], О.Романенка [12], О.Чорної [8], А.Шеремета [19] та ін.

Сутність позикового капіталу на всіх рівнях економіки із різним ступенем вивченості знайшла широке відображення як у вітчизняній, так і у зарубіжній літературі. Водночас глибоких теоретичних досліджень вчених-економістів про сутність і зміст позикового капіталу недостатньо. Недостатня розробленість теорії позикового капіталу обумовлює різне і часом суперечливе тлумачення авторами позикового капіталу.

Вважаємо, що проблема позикового капіталу з позицій фінансового менеджменту певного підприємства потребує подальшого глибокого та всебічного дослідження, що дозволяє розкрити його зміст і характерні ознаки.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз існуючих підходів щодо визначення економічної категорії «позиковий капітал підприємства» та уточнення на цій основі її змісту.

Викладення основного матеріалу дослідження. Позиковий капітал виникає на певній стадії розвитку виробництва і обумовлений суспільно-економічними відносинами, коли виробництво досягає

© А.М. Микитенко, 2014
гально лише власного капіталу для підтримки виробництва і його розширення. З іншого боку, з досить забезпечені члени суспільства і організації, які бажать не тільки задовольнити власні потреби, а й віддати в позичку свій капітал, з метою його продуктивного використання. Для позикодавця у цьому випадку стає досить важливим отримати

додаткову вартість на наданий капітал у вигляді відсотка, але позичальник може отримати додаткову вартість від отриманого позикового капіталу тільки за умови його продуктивного використання.

Зародження позикового капіталу пов'язано із зародженням капіталізму. Позиковий капітал є поняттям історичним і, починаючи із капіталістичного щабля історичного розвитку, має об'єктивну природу. Він формується під впливом економічних і соціальних факторів. На більш ранніх стадіях капіталізму позиковий капітал виникає у вигляді позики, кредиту, кредиторської заборгованості, а із його подальшим розвитком позиковий капітал приймає також вид комерційного кредиту – векселя, виникнення і зростання акціонерних товариств спонукає до виникнення облігаційних позик.

В історії України в умовах адміністративно-командної системи господарювання багато форм позикового капіталу (вексель, облігаційна позика) не використовувалися, на що вплинули суспільно-економічні відносини, властиві соціалістичній формації. Визнаючи об'єктивність позикового капіталу, ми не повинні заперечувати суб'єктивну сторону цього поняття, носієм якої є людина. Тільки людині властива здатність висловити в узагальненому вигляді сутність реальних відносин між людьми з приводу виробництва, розподілу, обміну, а також використання джерел, які забезпечують виробництво необхідними ресурсами.

В економічній літературі до сьогодні відсутній єдиний підхід щодо визначення сутності позикового капіталу підприємства. Зазначимо, що визначальним у понятті позиковий капітал є слово «позиковий». Так, В. Даль [2, С. 576–577] визначав позику як взяття в борг предметів, речей або грошей із зобов'язанням повернути. Відносини позики, що виникають з приводу використання чужого капіталу у виробництві, з метою отримання додаткової вартості, є визначальними, характерними рисами позикового капіталу. На нашу думку, позиковий капітал володіє такими основними сутнісними характеристиками: по-перше, позиковий капітал – це капітал, взятий у борг із зобов'язанням повернути його власнику, тобто він характеризується поворотністю; по-друге, умовою отримання позикового капіталу є угода сторін, йому властива певна форма отримання – добровільність; по-третє, отримання позикового капіталу у власність позичальника відбувається за певну плату. Зазначимо, що добровільна відмова позичальника і позикодавця від плати за користування позиковим капіталом є окремим випадком і свідчить лише про нульову плату за нього.

Також сутнісною характеристикою позикового капіталу є накопичена цінність, оскільки у процесі функціонування підприємства позиковий капітал є складовою загального капіталу, що являє собою запас благ, обмежений рамками ділового обігу підприємства, у грошовій, речовій або нематеріальній формах, мобілізований у різних формах із різних джерел фінансування і слугує розв'язком основних завдань підприємницької діяльності.

Риса позикового капіталу як носія фактора ризику проявляється у тому, що застосування позикового капіталу у системі фінансування підприємства пов'язане із ризиком недоотримання суми очікуваного доходу, а також його часткової чи повної втрати. Різним інструментам позикового капіталу притаманні різні рівні ризику. Об'єктивний зв'язок між рівнем ризику інструмента залучення позикового капіталу та його ціною має прямо пропорційний характер.

Позиковий капітал є носієм фактору ліквідності, під якою розуміється ступінь наближення інструменту його залучення до грошової форми. Дана характеристика визначає мобільність позикового капіталу підприємства як фактору виробництва та інвестиційного ресурсу. Існує пряма залежність між ліквідністю позикового капіталу та його ціною: високий рівень ліквідності інструменту залучення позикового капіталу обумовлює його високу ціну.

Позиковий капітал як об'єкт тимчасової переваги передбачає виникнення альтернатив його застосування підприємством у системі фінансування фінансово-господарської діяльності на різних етапах життєвого циклу – утворення, функціонування та ліквідація. Відповідно на кожному із цих етапів менеджмент та/або власники підприємства-позичальника здійснюють вибір між використанням певних форм та обсягів позикового капіталу та повною відмовою від нього.

Позиковий капітал як об'єкт ринкового обігу формує особливий вид ринку – ринок позикового капіталу. Це відбувається шляхом встановлення двосторонніх економічних відносин підприємства-позичальника із суб'єктами фінансового, іпотечного, товарного ринків, ринку праці та державними органами, перш за все, фіскальними.

Для існування позикового капіталу як товару, необхідно виконання умов макrorівня (об'єктивні: попит та пропозиція позикового капіталу) та мікрорівня (суб'єктивні: платність, поворотність, строковість, забезпеченість).

Як об'єкт використання позиковий капітал приймає всі форми, дозволені законодавством. В економічних відносинах роль позикового капіталу як об'єкта використання має пасивний характер. Використання позикового капіталу здійснюється особами, які не володіють правами власності на нього. Дану характеристику, на нашу думку, доцільно розглядати з позиції цілісності істотних її піделементів, як фактору виробництва та інвестиційного ресурсу, які описують позиковий капітал у одному напрямку, але із різних боків.

Позиковому капіталу як фактору виробництва притаманна тимчасова його динамічність в обігу підприємства, що свідчить про гнучкість його застосування у системі фінансування підприємства відповідно до потреб його власників та/або менеджерів. Це також властиво і іншим факторам виробництва – праці або землі. Причому аналогічно праці або землі, кожна додатково залучена одиниця позикового капіталу характеризується певним приростом або зниженням загальної кількості вироблених товарів або послуг. Позиковий капітал також характеризується граничною продуктивністю, тобто обсягом додатково вироблених товарів або послуг за умови залучення підприємством однієї додаткової одиниці позикового капіталу.

Позиковий капітал як інвестиційний ресурс характеризується тим, що підприємство залучає позиковий капітал у власний фінансово-господарський обіг з метою подальшого інвестування. Рух позикового капіталу підприємства як інвестиційного ресурсу містить у собі можливість його самозамикання і переорієнтації із обслуговування реального сектора відтворення на спекулятивні операції із цінними паперами, що завдають збитки відтворенню корисної продукції суспільства.

Наведені характеристики є загальновиразними та найбільш часто зустрічаються у сучасній економічній літературі. Разом із тим, враховуючи всю різноманітність позикового капіталу і складність управління ним на підприємстві, на нашу думку, дане дослідження доцільно доповнити ще двома характеристиками, що дозволять найбільш повно вивчити і розкрити проблему визначення сутності позикового капіталу.

Позиковий капітал як об'єкт управління передбачає прояв його як об'єкта та його здатність у цій якості приносити додаткову віддачу, або бути її джерелом.

Позиковий капітал як об'єкт управління відокремлений, має вартісне вираження, опосередковуючи, обслуговуючи та підтримуючи неперервність фінансово-господарської діяльності підприємства, впливає на платоспроможність, фінансову стійкість підприємства та його фінансовий результат.

Характерна риса позикового капіталу як об'єкта управління полягає у свободі власників та/або менеджменту підприємства приймати рішення не тільки щодо його наявності або відсутності у структурі капіталу підприємства, але й також щодо його обсягу та якості (структури елементів за строками, ціною, умовами надходження та виплатою відсотків).

Сутнісна характеристика позикового капіталу як джерела додаткової віддачі являє собою одну із ключових практичних характеристик і передбачає, що поряд із власним капіталом залучення та використання позикового капіталу у структурі капіталу підприємства впливає на його екстенсивний розвиток (зростання капіталу, ресурсної бази, масштабів діяльності, грошового потоку або фінансового потенціалу підприємства), а також на його інтенсивний розвиток (зростання рентабельності власного капіталу, ризику виникнення банкрутства або застосування податкового щита).

Перший досвід вивчення сутності позикового капіталу, джерел його виникнення та перспектив використання, притаманний класичній політичній економії. Її основні представники – А.Сміт, Д.Рікардо та К.Маркс – вивчали зміст позикового капіталу і відсотка в межах теорії трудової вартості. Фундаментальне дослідження позикового капіталу у наукових працях багатьох економістів зустрічається досить рідко. Виняток становлять праці К.Маркса та А.Сміта, у яких позиковий капітал досліджено із поглибленим аналізом, а не фрагментарно, на відміну від багатьох представників різних економічних шкіл.

До беззаперечних заслуг А.Сміта [15, С. 490–492] належить розробка ключових категорій трудової теорії вартості, у тому числі позикового капіталу та відсотка. Поділяючи суспільство того часу на три класи: капіталістів, земельних власників та найманих працівників, які відповідно існують за рахунок прибутку, ренти та заробітної плати, А.Сміт вважав, що частина будь-якого із наведених доходів могла б бути надана у тимчасове користування іншій особі.

Надаючи позику, позикодавець передає боржнику своє право на визначену частину річного продукту землі або праці країни і ця частина може використовуватися позичальником на власний розсуд. Це, у свою чергу, дозволяє підприємцю, який не має власних ресурсів, отримати прибуток. Також у своїх дослідженнях А.Сміт акцентує увагу на тому, що майже всі позики надаються у грошах – паперових, золотих та срібних.

Д.Рікардо [11, С. 288–306] розглядає позиковий капітал як допоміжний фактор, що сприяє розвитку промислового виробництва та зростанню випуску продукції промислових фабрикантів. Переважно з боку промисловості, виникла потреба в отриманні позикового капіталу, що і формувало попит на нього. У дослідженнях Д.Рікардо простежується думка щодо залежності позикового капіталу підприємства від капіталу, задіяного у його виробництві, тобто зростання прибутку будь-якої галузі народного господарства призводить до зростання припливу до неї позикового капіталу. Позиковий капітал надає можливість підприємцю подолати обмеженість вже задіяного у виробництві капіталу. Потреба у позиковому капіталі зростає з появою можливості зростання норми прибутку у будь-яких галузях, і для розширення виробництва виникає потреба у виявленні його джерела та інструмента залучення.

Відповідно рух позикового капіталу обмовлений інтересами підприємців, а прибуток на позиковий капітал залежить від норми прибутку у галузях народного господарства.

Значну увагу у розробці категоріального апарату позикового капіталу, що діяв у межах капіталістичного суспільства, було приділено К.Марксом. Рухаючись від абстрактного до конкретного, К. Маркс [10, С. 509–554] досліджував чотири форми капіталу, що приносять відсотки: лихварський, позиковий, банківський та фіктивний. Спочатку він проаналізував розподіл прибутку капіталіста на відсоток та підприємницький дохід, а також розглянув рух грошового капіталу капіталістів як позикового. Потім проаналізував механізм функціонування банківського капіталу, джерела його формування, склад, напрямки руху та причини утворення капіталотворчої функції банків. При цьому рух грошового капіталу, що належав підприємцям, як позиковий відсоток оцінювався як найбільш проста форма виникнення позикового відсотка, а банківський капітал – як більш складна форма, на відміну від позикового капіталу. Тобто, можна дійти висновку, що позиковий капітал за К.Марксом – це грошово-позиковий капітал, тобто капітал, що приносить відсотки.

Варто зауважити, що дослідження сутності позикового капіталу продовжувалися і в 70-ті рр. ХІХ ст., представниками неокласичного напрямку, а саме: К.Менгером, О.Бем-Баверком, У.С. Джевонсом [13] та ін.

Відомий американський економіст Дж.М. Кларк [13, С. 113] звернув увагу на роль позикового капіталу в акселерації (прискоренні) розвитку підприємства. Він зауважив, що позиковий капітал полегшує та прискорює процес накопичення капіталу, що дає можливість підприємству у будь-який момент знаходити та витратити суми капіталу, що значно перевищують попередні накопичення.

На завершення еволюційного підходу щодо дослідження сутності позикового капіталу підприємства, доцільно навести сучасні визначення позикового капіталу вітчизняних вчених-економістів.

У переважній більшості автори зводять розуміння позикового капіталу до перерахування з різним ступенем глибини елементів його структури. Так, під позиковим капіталом Г.О. Крамаренко та О.Є. Чорна [8, С. 297] розуміють позичковий капітал, переданий підприємству в тимчасове користування на умовах платності і повернення у вигляді кредитів банків, виданих на різні терміни, коштів інших підприємств у вигляді векселів, облігаційних позик.

О.Р. Романенко [12, С. 81] також називає позиковий капітал позичковим і вважає, що це грошові кошти власника, призначені для надання кредиту на принципах зворотності та платності у розмірі процентів до суми боргу. Джерелом позикового капіталу є тимчасово вивільнені кошти різних підприємств, організацій та фізичних осіб, акумульованих в кредитній установі. Позиковий капітал створюється в результаті неспівпадання часу продажу товарно-матеріальних цінностей та послуг з їх покупкою, придбанням.

В економічному словнику за редакцією професора С.В. Мочерного [3, С. 256] йдеться про те, що позиковий капітал – це грошовий капітал власник якого надає його іншим особам на певний термін у користування за задалегідь обумовлену плату у вигляді процента. Позиковий капітал є відокремленою формою промислового капіталу, він формується із тимчасово вільних коштів, які утворюються в процесі обороту продуктивного та торгового капіталу, із трудових заощаджень населення та інших джерел.

В.В. Позняков та ін. автори [16, С. 47] вважають, що позиковий капітал – це капітал, що утворюється за рахунок банківського кредиту та коштів, отриманих від продажу випущених облігацій. Деякі автори довідкових видань уточнюють наведене формулювання. На думку О.М. Азріліяна [7, С. 47], В.П. Ковальова [5, С. 140] позиковий капітал утворюється за рахунок коштів від випуску та продажу облігацій і засобів банківського кредиту. Зібрані таким чином кошти є фондом суспільства, а власники облігацій – його кредиторами, а не акціонерами. Окремі автори, зокрема В.П. Ковальов, в одному і тому ж словнику дають визначення не тільки «капіталу позикового», а й «позикового капіталу». Якщо «капітал позиковий» відповідає визначенню, наведеному вище, то «позиковий капітал – це капітал компанії, отриманий у результаті випуску його облігацій» [5, С. 115]. На нашу думку, є некоректним таке істотно-різне тлумачення цих, багато в чому, подібних понять лише через перестановку слів, що визначають ці категорії.

Деякі автори [14, С. 48] ще більше розширюють наведе вище визначення і додають до вказаних складових утворення позикового капіталу ще й емісію акцій. На їх думку, емісію акцій можна визначити як позиковий капітал, водночас тим самим допускаються дві очевидні помилки. По-перше, емісія акцій – це спосіб залучення коштів. По-друге, тільки кошти, отримані від випуску привілейованих акцій можна деякою мірою вважати позиковим капіталом.

На думку О.І. Бородіної, Ю.С. Голікової, Н.В. Колчиної, З.М. Смирнової [18, С. 9] до позикових фінансових ресурсів належат довгострокові кредити банків, кошти інших підприємств, облігаційні позики. При цьому різні види кредитування підприємств банками, зокрема: факторингові, лізингові та інші операції розглядаються з позицій взаємовідносин підприємств і банків, притаманних ринковій економіці.

Л.О. Коваленко та Л.М. Ремньова [6, С. 268] зводять сутність позикового капіталу до заборгованості підприємства, що виникає внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Дещо схожої думки дотримуються й інші автори [17, С. 385], розуміючи під позиковим капіталом грошову оцінку коштів, наданих підприємству третіми особами на довгостроковій основі. Іншими словами, позиковий капітал є сукупністю довгострокової заборгованості (довгострокових кредитів та позик, у тому числі й облігаційних) підприємства перед третіми особами, що представлені у пасиві балансу. На нашу думку, подібне визначення позикового капіталу не повно відображає його сутність, оскільки не торкається проблем формування позикового капіталу для підприємства.

С.В. Лялін [9, С. 44] розуміє під позиковим капіталом підприємства – сукупність різних видів та джерел боргового фінансування (кредиторська заборгованість, банківські позики, облігації, лізинг тощо).

В.В. Ковальов [4, С. 509] охарактеризував позиковий капітал підприємства як залучену частину «пасивного капіталу», що розглядається з точки зору джерел фінансування підприємства.

На нашу думку, достатньо повне визначення позикового капіталу підприємства подають такі вчені-економісти як І.О. Бланк [1, С. 599], А.Д. Шеремет та О.Ф. Іонова [19, С. 14–15]. Під позиковим капіталом підприємства ці автори розуміють частину авансованого капіталу, спрямованого на розвиток підприємства, відмінною рисою якого є залучення його у інших організацій та сторонніх фізичних осіб на умовах наступного повернення грошових коштів або оплати вартості іншого майна у встановлені строки, як правило, зі сплатою процентів за його тимчасове використання.

Проведене дослідження дає змогу сформулювати таке визначення: позиковий капітал – це джерела коштів, які отримані підприємством у грошовій або натуральній формі від організацій, осіб, держави на умовах поверненості та за визначену плату шляхом добровільної згоди сторін, з метою отримання економічного прибутку (вигоди) в результаті продуктивного їх використання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідивши існуючі на сьогодні розмаїття визначень позикового капіталу, можна дійти висновку, що у сучасній економічній літературі відсутній єдиний підхід щодо трактування даної категорії, а також розв'язку проблеми виділення й аналізу його сутнісних характеристик.

Позиковий капітал як економічна категорія виражає притаманні йому виробничі відносини, опосередковані обсягом грошових або інших коштів, що передані у тимчасове користування одним суб'єктом господарювання іншому. У цій якості позиковий капітал являє собою поєднання економічного відношення та його форми (грошової, речової або нематеріальної). З юридичної точки зору позиковий капітал виражає, з одного боку, право розпоряджатися набутими під час тимчасового використання позикового капіталу коштами, а з іншого боку – право вимоги його повернення, у встановлені строки. Будучи самостійним, позичальник розпоряджається позиковим капіталом відповідно до характеру потреб, що у нього виникають, проте, кореспондуюче із цим право кредитора вимагати його повернення, стимулює необхідність його раціонального використання із врахуванням умов залучення. Відповідно право розпоряджатися або вимагати обумовлюється наявністю права власності на позиковий капітал у учасників угоди.

Список використаної літератури:

1. Бланк И.А. Управление использованием капитала : учебник / И.А. Бланк. – К. : Эльга, 2002. – 656 с.
2. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка / В.Даль. – М. : Русский язык, 1978. – Т. 1, А–З. – 699 с.
3. Економічний словник-довідник / за ред. С.В. Мочерного. – К. : Феміна, 1995. – 368 с.
4. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности : учебник / В.В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2008. – 511 с.
5. Ковалев В.П. Словарь бизнесмена / В.П. Ковалев. – Мн. : Высш. шк., 1995. – 320 с.
6. Коваленко Л.О. Финансовый менеджмент : навч. посібник / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. —3-те вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2008. – 483 с.
7. Коммерческий словарь ; под общ. ред. А.Н. Азрилияна. – М. : Фонд «Правовая культура», 1992. – 320 с.
8. Крамаренко Г.О. Финансовый менеджмент : підручник / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К. : Центр учбової літератури, 2006. – 520 с.
9. Лялин С.В. Корпоративные облигации: мировой опыт и российские перспективы : учеб. пособие / С.В. Лялин. – М. : Дэкс-Пресс, 2002. – 333 с.
10. Маркс К. Процесс капиталистического производства, взятый в целом : в 3 т. / К.Маркс ; Ин-т марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – М. : Политиздат, 1978. – Т. 3. – 1078 с.
11. Рикардо Д. Сочинения. Начала политической экономии и налогового обложения : в 4 т. / Д.Рикардо ; перевод, под ред. М.Н. Смит. – М. : Госполитиздат, 1955. – Т. 1. – 360 с.

12. Романенко О.Р. Фінанси : підручник / О.Р. Романенко. – 4-те вид. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 312 с.
13. Селигмен Б. Основные течения современной экономической мысли / Б.Селигмен. – М. : «Прогресс», 1968. – 600 с.
14. Словарь-справочник: Рыночная экономика: понятия, термины, механизмы рыночной экономики / А.А. Зайцев и др. – Саратов : Изд-во Сарат. ун-та, 1991. – Кн. 1. – 128 с.
15. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов : в 2 т. / А.Смит ; отв. ред. Л.И. Абалкин ; пер. с англ., введ. ст., с. 11–106, коммент. Е.М. Майбурда ; Рос. АН, Ин-т экономики. – М. : Наука, 1993. – 570 с.
16. Толковый словарь по управлению ; под ред. В.В. Познякова. – М. : Аланс, 1994. – 252 с.
17. Финансы : учебник / под ред. В.В. Ковалева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Велби, Проспект, 2007. – 640 с.
18. Финансы предприятий : учеб. пособие / Е.И. Бородина и др. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995. – 208 с.
19. Шеремет А.Д. Финансы предприятий: менеджмент и анализ : учеб. пособие / А.Д. Шеремет, А.Ф. Ионова. – изд. 2-е, испр. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 479 с.

МИКИТЕНКО Андрій Миколайович – здобувач кафедри прикладної економіки Національного університету харчових технологій.

Наукові інтереси:

– джерела формування капіталу підприємства;

– оптимізація структури капіталу.

Тел.: (моб.) (096)727–38–84.

E-mail: amikitenko1980@mail.ru.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2014